

ROVANIEMEN KIRJASTOVERKKOSELVITYS TALOUS- JA TILASTOTARKASTELU

15.5.2008

1 TAUSTA.....	2
2 ASETELMA JA AINEISTOT.....	3
2.1 Teoreettinen kehikko	3
2.1.1 Tuottavuus – tehdäänkö asiat oikein.....	3
2.1.2 Taloudellisuus – tehdäänkö asiat oikein?	3
2.2 Tarkastelussa käytetyt aineistot	3
3 TULOKSET	4
3.1 Rovaniemi ja Rovaniemen väestö	4
3.2 Rovaniemi kirjastopalvelujen tuottajana	9
3.2.1 Kirjastoverkosto	9
3.2.2 Kirjastojen asiakaspohja	10
3.2.3 Kustannukset ja suoritteet	12
3.3 Rovaniemen kirjastopalvelujen toiminnallinen tehokkuus: taloudellisuus ja tuottavuus.....	19
3.3.1 Taloudellisuus	19
3.3.2 Tuottavuus	21
LIITE 1: Rovaniemen ja Rovaniemen mlk:n kirjastotoimen toimintakulujen kehitys..	23
LIITE 2: Rovaniemen suuralueet.....	27

1 TAUSTA

Osiossa kuvataan Rovaniemen kirjastoverkoston ja kirjastopalvelutoimintaa tilastollisen aineiston pohjalta. Aineisto on jäsennetty toiminnan tuloksellisuuden, eli taloudellisuuden, tuottavuuden ja vaikuttavuuden näkökulmasta.

Julkisen hallinnon tuloksellisuuden parantaminen on nostettu erääksi keskeisimmäksi keinoksi vastata julkisen talouden haasteisiin (veropohjan muutos, yksikkökustannusten kasvu ja lisääntyvä palvelujen tarve/kysyntä) lähitulevaisuudessa.

Valtionhallinnossa on käynnistetty laajoja ohjelmia, joiden avulla pyritään kehittämään julkisen hallinnon tuottavuutta. Valtionhallinnossa on pyritty myös sen virastojen ja laitosten ohjauksen selkeyttämiseen ja terävöittämiseen sekä ohjauksen sisällön kehittämiseen strategisemmaksi ja tuloksellisuutta korostavammaksi (VM 9/2003: Tulosohjauksen terävöittäminen).

Julkisten palvelujen tuottavuuden ja taloudellisuuden kehityksen seuraamiseksi on toistaiseksi tuotettu erillisselvityksiä, jotka ovat yleensä kohdistuneet ensi sijassa palvelutuotannon kustannustason kehityksen vertaamiseen. Varsinaisen tuottavuuden osalta mittaaminen on ollut vähäisempää ja molempien osalta tulokset ovat jääneet osittain ristiriitaisiksi.

Mainituista syistä vertailuja tulisi edelleen kehittää kunnissa terävemmän palvelutuotannon ohjauksen lisäämiseksi. Keskeistä olisi, että taloudellisuuden ja tuottavuuden käsitteitä selvennettäisiin.

Tämä osio etenee siten, että aluksi selvennetään toiminnan tuloksellisuuden käsitteitä. Tämän jälkeen Rovaniemen kaupungin kirjastopalveluja tarkastellaan tämän käsitekehikon varassa.

2 ASETELMA JA AINEISTOT

2.1 Teorettinen kehikko

2.1.1 Tuottavuus – tehdäänkö asiat oikein

Toiminta on sitä tuottavampaa, mitä vähemmällä panoksilla (tuotannontekijöillä) tuotoksia (suoritteita) saadaan aikaan. Perinteinen mittari tuottavuuden mittaamiseen on tuotos / panos. Julkisella sektorilla tuotannontekijöinä ovat tyypillisesti ihmiset, ja tuottavuuden mittarina on yleensä suoritteet / tuotannontekijät. Esimerkiksi yliopistolla opettajan tuottavuuden mittarina voi olla opintoviikot / opettaja, laitoksella tutkimukset / laitos jne. Terveystieteissä tuottavuuden mittana voi olla vastaanottokäynnit / lääkäri. Kirjastotoiminnassa tuottavuutta voidaan mitata seuraavasti:

$$\begin{aligned} \text{Tuottavuus} &= \text{lainaajat} / \text{kirjastotoimihenkilö} \\ &\text{tai} \\ \text{Tuottavuus} &= \text{lainat} / \text{kirjastotoimihenkilö} \end{aligned}$$

2.1.2 Taloudellisuus – tehdäänkö asiat oikein?

Taloudellisuudella tarkoitetaan yleensä suoritteiden ja kustannusten välistä suhdetta. Toiminta on sitä taloudellisempaa, mitä vähemmällä kustannuksella (kiinteät ja muuttuvat kustannukset) suoritteita saadaan aikaan. *Yksikkökustannukset* osoittavat taloudellisuutta (esim. euroa/opintoviikko, euroa/tutkimus, euroa/hoitopäivä, euroa/laina, euroa/lainaja). Kirjastotoiminnassa on valtakunnallisesti vakiintunut tapa mitata taloudellisuutta seuraavasti:

$$\text{Taloudellisuus} = \text{henkilöstökulut} + \text{aineistokulut jaettuna} \\ \text{fyysiset kirjastokäynnit} + \text{kokonaislainaus.}$$

Taloudellisuus on sitä parempi, mitä pienempi ko. arvo on. Taloudellisuutta osoittavien lukujen pohjalta voidaan pohtia, kannattaako suoritteista maksaa niin paljon kuin niistä maksetaan vai kannattaisiko voimavarat käyttää johonkin muuhun.

2.2 Tarkastelussa käytetyt aineistot

Tarkastelun perustana on Rovaniemen kaupungin FCG Efeko Oy:lle lähettämä tilastomateriaali sekä julkiset Rovaniemeä koskevat tiedot (www.rovaniemi.fi), Opetusministeriön kirjastotoimintaa koskevat tilastoaineistot (<http://tilastot.kirjastot.fi/>) sekä FCG Efekon ennakoitumalli.

3 TULOKSET

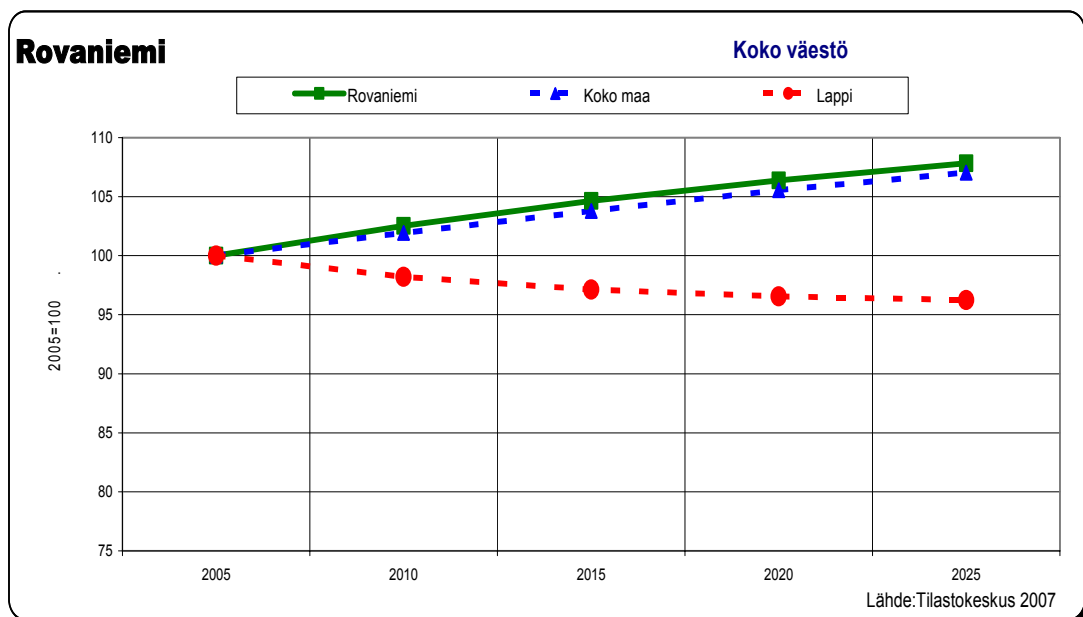
3.1 Rovaniemi ja Rovaniemen väestö

Toiminnan tuloksellisuuden arvioinnin kannalta on syytä tuntee se ympäristö, jossa toiminta tapahtuu. Siksi on tärkeää tarkastella Rovaniemen väestökehitystä ja -ennusteita. Rovaniemen maalaiskunnan kanssa vuoden 2006 alussa yhdistynyt Rovaniemi on Suomen 12. suurin kaupunki väestömäärältään ja yksi Euroopan suurimmista kaupungeista pinta-alaltaan. Asukasluvultaan 58 856 (31.12.2007) kokoinen Rovaniemi on maamme 12. suurin kaupunki. Tulevat kuntaliitokset tulevat tosin muuttamaan tilannetta, ja väestöennusteiden mukaisesti Rovaniemi olisi v. 2009 asukasmäärältään Suomen 15. suurin kaupunki.

Rovaniemi on merkittävä koulutuskaupunki, joka nostaa Rovaniemen läsnä olevaa asukaslukua useilla tuhansilla henkilöillä.

Seuraavassa on esitetty Rovaniemen väestöennuste verrokkeinaan koko Suomen ja Lapin maakunnan kehitys

Kuva/taulukko 1. Rovaniemen väestöennuste – koko väestö (Lähde: FCG Efeko Oy:n ennakointimalli).

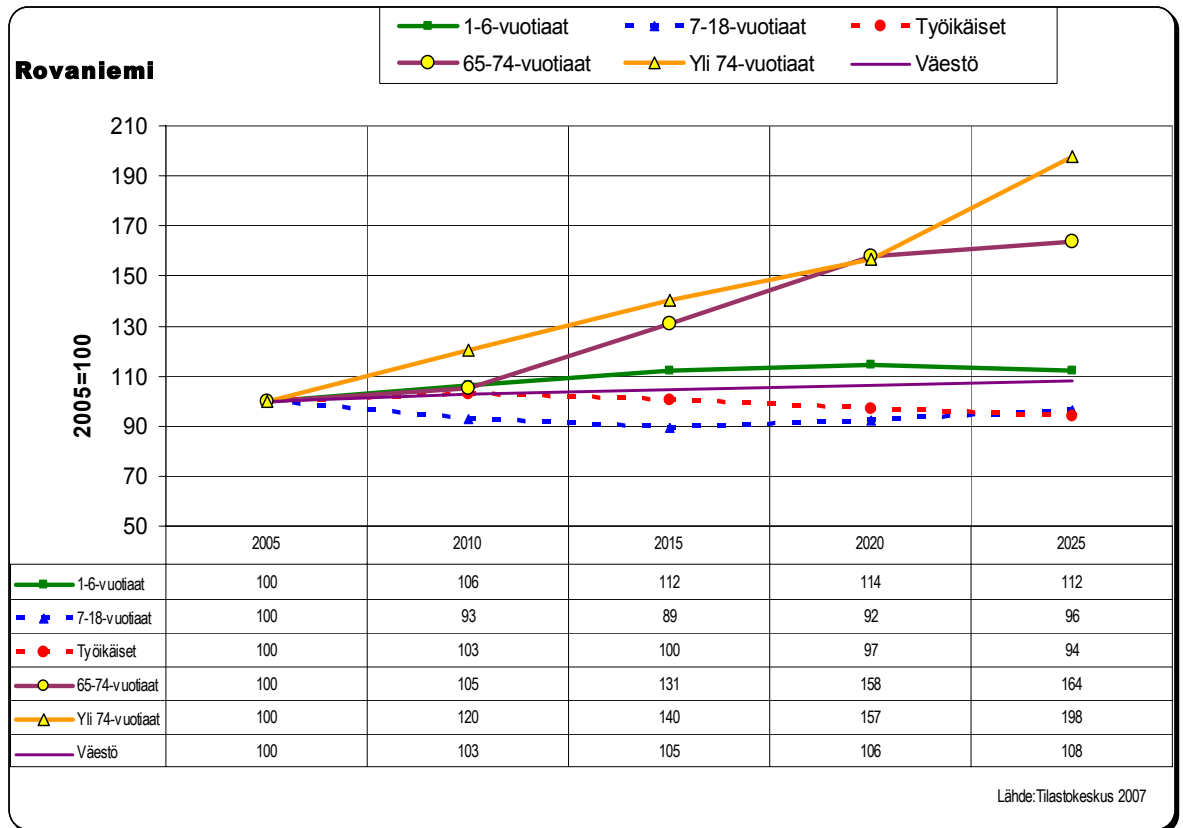

		2005	2010	2015	2020	2025
Rovaniemi	Asukkaita	57 835	59 294	60 516	61 522	62 361
	2005=100	100	103	105	106	108
Koko maa	Asukkaita	5 255 483	5 356 566	5 454 771	5 546 772	5 625 844
	2005=100	100	102	104	106	107
Lappi	Asukkaita	185 800	182 483	180 465	179 404	178 837
	2005=100	100	98	97	97	96

Kuviosta havaitaan, että Rovaniemen väestön ennustetaan kasvavan n. 5 %:lla 2015 mennessä, jolloin kaupungin väestö olisi n. 60 500 asukasta. Tarkasteltaessa tilannetta ikäluokittain (ks. seuraava kuva), havaitaan, että Rovaniemellä väestö kasvaa eniten vanhimpien (yli 65-vuotiaat) ja kaikkien nuorimpien (1-6-vuotiaat) ikäluokkien osalta. Työikäisen väestön määrän ennustetaan kääntyvän laskuun vuoden 2015 jälkeen. Huomionarvoista on myös se, että kouluikäisten määrän ennustetaan laskevan melkoisen voimakkaasti n. 10 %:lla vuoteen 2015

mennessä, jonka jälkeen määrän ennustetaan tosin kääntyvän lievään nousuun vuoden 2015 pohjatasosta.

Kuva/taulukko 2. Rovaniemen väestöennuste ikäluokittain (Lähde: FCG Efeko Oy:n ennakointimalli).

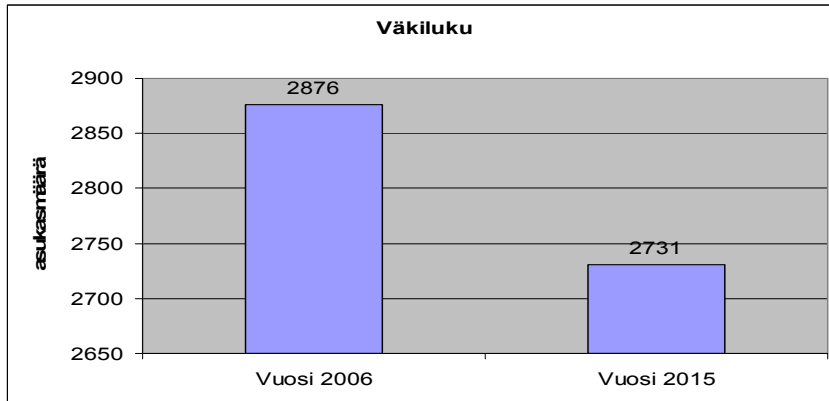

Rovaniemen kaupungin alue jakaantuu kuuteen suuralueeseen:

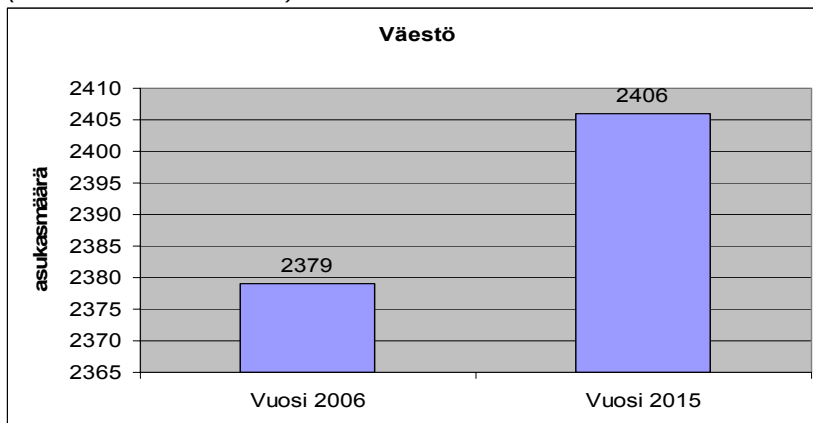
- Alakemijoen suuralue
- Ounasjoen suuralue
- Ranuantien suuralue
- Rovaniemen keskustan suuralue
- Sodankyläntien suuralue
- Yläkemijoen suuralue

Seuraavassa on esitetty Rovaniemen väestöennusteet (2015) suuralueittain. Liitteessä 2 on esitetty suuralueet kartalla.

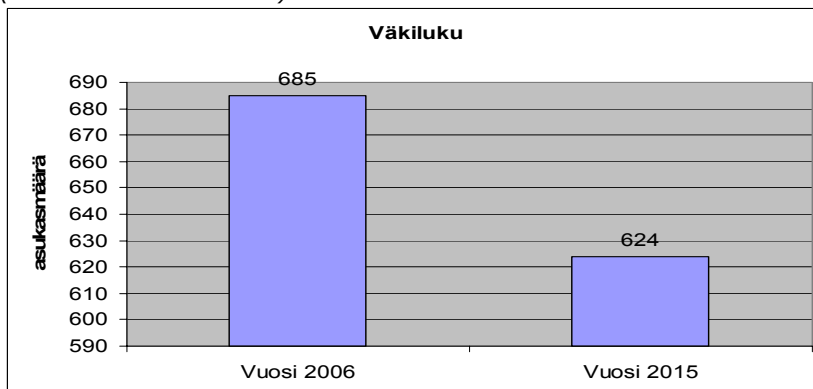
Kuva/taulukko 3: Väestöennuste - Alakemijoen suuralue
(Lähde: www.rovaniemi.fi)

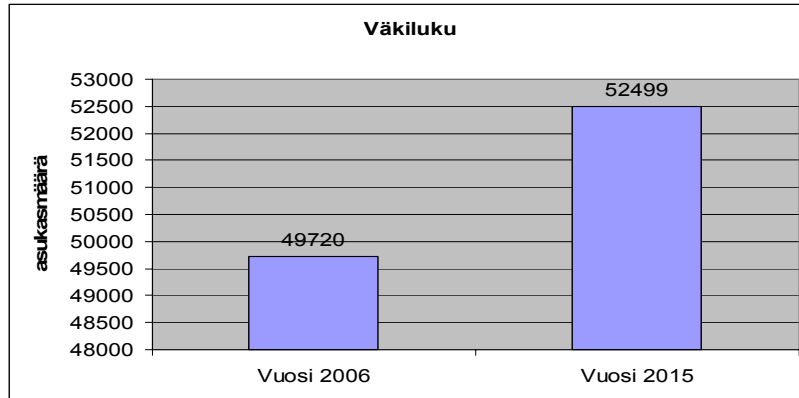
Kuva/taulukko 4: Väestöennuste - Ounasjoen suuralue
(Lähde: www.rovaniemi.fi)

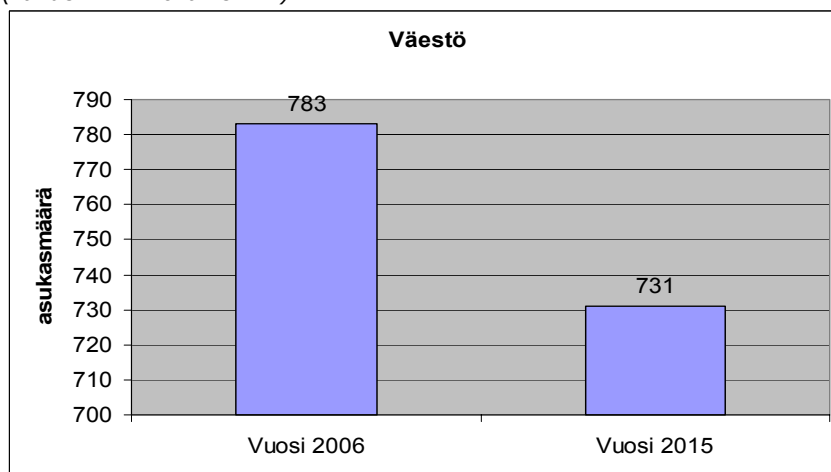
Kuva/taulukko 5: Väestöennuste - Ranuantien suuralue
(Lähde: www.rovaniemi.fi)

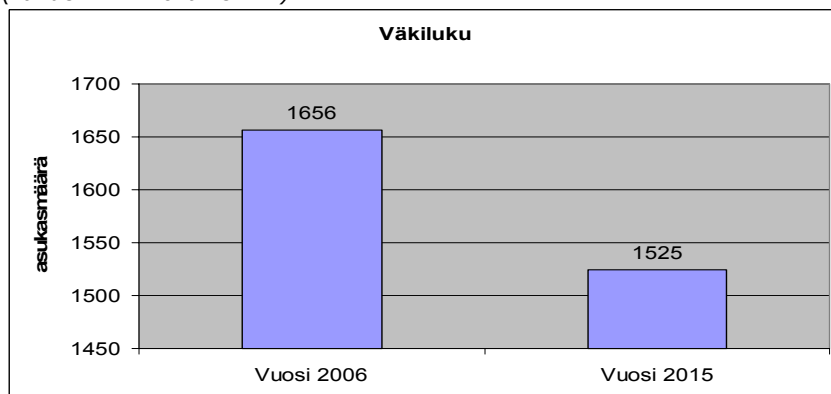
Kuva/taulukko 6: Väestöennuste - Rovaniemen keskustan suuralue
(Lähde: www.rovaniemi.fi)

Kuva/taulukko 7: Väestöennuste – Sodankyläntien suuralue
(Lähde: www.rovaniemi.fi)

Kuva/taulukko 8: Väestöennuste – Yläkemijoen suuralue
(Lähde: www.rovaniemi.fi)

Suuralueiden väestöennusteita tarkasteltaessa havaitaan, että kaupungin väestökasvu keskittyy keskustan ja Ounasjoen suuralueille. Ounasjoen suuralueella kasvun ennustetaan olevan tosin ainoastaan n. 30 henkilöä vuoteen 2015 mennessä. Keskustan suuralueella väestömäärän ennustetaan kasvavan n. 2780 henkilöllä vuoteen 2015 mennessä.

Muilla suuralueille väestön ennustetaan vähentyvän vuoteen 2015 mennessä - suuralueesta riippuen n. 50–150 asukkaalla. Seuraavassa taulukossa on esitetty väestökehityssennusteiden prosentuaaliset muutokset eri alueilla.

Kuva/Taulukko 9: Suuralueiden väestön prosentuaaliset muutokset

SUURALUE	VÄESTÖN PROSENTUAALINEN MUUTOSENNUSTE V. 2015 MENNESSÄ	VÄESTÖMUUTOKSEN OSUUS KOKO KAUPUNGIN VÄESTÖMUUTOKSESTA V. 2015
Alakemijoen suuralue	-5% = -145 hlöä	-6 %
Ounasjoen suuralue	+1% = +27 hlöä	+1 %
Ranuntien suuralue	-9% = -64 hlöä	-3 %
Rovaniemen keskustan suuralue	+7% = +2779 hlöä	+15 %
Sodankyläntien suuralue	-7% = -52 hlöä	-2 %
Yläkemijoen suuralue	-8% = -131 hlöä	-5 %

Suuralueiden väestön kokonaismuutokset eivät kuitenkaan ole suoraan verrannollisia kirjastopalvelujen potentiaalisen käytön suhteen. Eri väestöryhmien muutokset vaikuttavat erilaisena palveluntarpeiden potentiaalisena muutoksena. *Suurimpana kirjastojen käyttäjäryhmänä pidetään usein senioriväestöä ja kouluikäisiä.*

Seuraavassa on esitetty suuralueiden väestöryhmittäin väestöennusteet. Punainen väri kuvaa väestöryhmän lukumäärän ennustettua vähentymistä – sininen väri kuvaa väestöryhmän lukumäärän ennustettua kasvua.

Kuva/Taulukko 10: Suuralueiden väestön määrälliset ennustetut muutokset ikäluokittain, sininen väestömäärän lukumäärän ennustettu kasvu, punainen väestömäärän ennustettu lasku

Alakemijoen suuralueen väestö

	yht.	>0	7	16-19	20-24	25-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-74	75-84	85-
Vuosi 2006	2876	31	43	163	130	212	167	211	253	267	227	145	268	196	45
Vuosi 2015	2731	22	38	152	117	139	130	152	167	252	204	187	328	282	133

Ounasjoen suuralueen väestö

	yht.	0-1	7	16-19	20-24	25-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-74	75-84	85-
Vuosi 2006	2379	9	28	95	51	161	105	189	210	195	238	175	320	184	23
Vuosi 2015	2406	12	27	109	67	106	106	128	147	183	251	233	377	211	44

Ranuntien suuralueen väestö

Ikäryhmä	yht.	0-1	7	16-19	20-49	50-54	55-59	60-64	65-74	75-84	85-
Vuosi 2006	685	4	3	42	220	75	53	48	57	37	5
Vuosi 2015	624	14	1	46	144	67	53	54	75	32	4

Rovaniemen keskustan suuralueen väestö

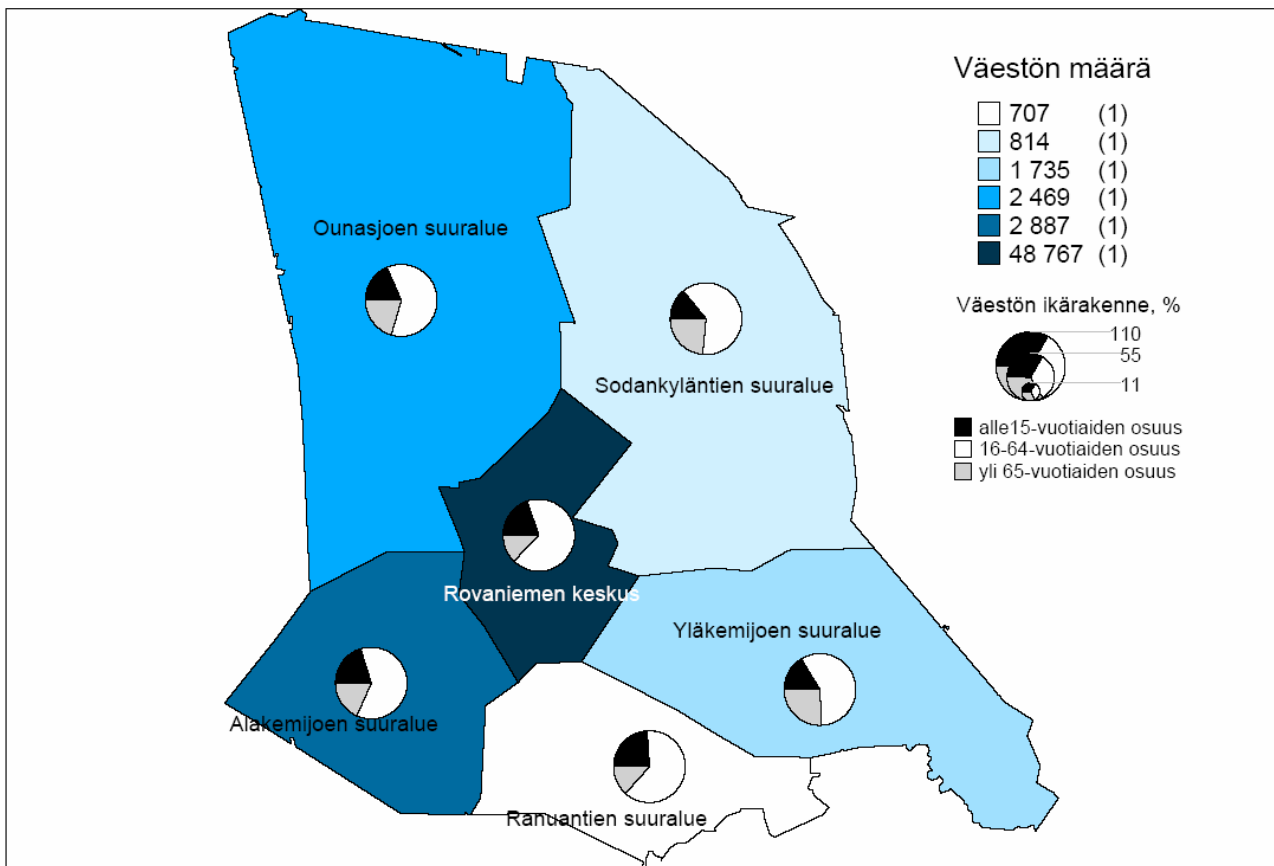
Ikäryhmä	yht.	0-1	7	16-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-74	75-84	85-
Vuosi 2006	49720	586	523	2923	4491	3592	2801	2884	3535	3814	3798	3360	2327	3813	2361	602
Vuosi 2015	52499	661	604	2458	4410	4017	3755	3173	2636	2966	3532	3781	3458	4942	2778	1055

Sodankyläntien suuralueen väestö

	yht.	0-1	7	16-19	20-24	25-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-74	75-84	85-
Vuosi 2006	783	1	4	23	20	44	29	60	81	82	89	55	122	62	10
Vuosi 2015	731	6	0	13	22	18	28	37	63	85	63	68	143	79	15

Yläkemijoen suuralueen väestö

Ikäryhmä	yht.	0-1	7	16-19	20-24	25-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-74	75-84	85-
Vuosi 2006	1656	5	13	75	45	101	68	134	144	174	132	102	239	166	23
Vuosi 2015	1525	6	19	79	39	47	55	83	114	148	82	97	277	233	43

Kuva: Rovaniemen suuralueet ja niiden väestömäärä- ja rakenne (lähde: Rovaniemen alueiden käytön strategia 2006)

3.2 Rovaniemi kirjastopalvelujen tuottajana

3.2.1 Kirjastoverkosto

Rovaniemen maakuntakirjasto koostuu kirjastoverkkoselvitystä laadittaessa v. 2008 16 kirjastosta ja yhdestä laitospökirjastosta. Kirjastoautoja on kaksi.

Kuva/Taulukko 12: Rovaniemen kirjastotoimipisteet suuralueittain:

Alakemijoen suuralue
1. Hirvas
2. Muurola
3. Totonvaaran laitospökirjasto
Ounasjoen suuralue
4. Nivankylä
5. Sinettä
6. Tapio
7. Meltaus
Ranuantien suuralue
8. Kivitaipale
Rovaniemen keskustan suuralue
9. Pääkirjasto
10. Korkalovaara

11.Ounasrinne
12.Rantavitikka
13.Saarenkylä
Sodankyläntien suuralue
14.Vikajärvi
Yläkemijoen suuralue
15.Oikarainen
16.Vanttauskosken kyläkirjasto Infopiste Siula
17.Autti

3.2.2 Kirjastojen asiakaspohja

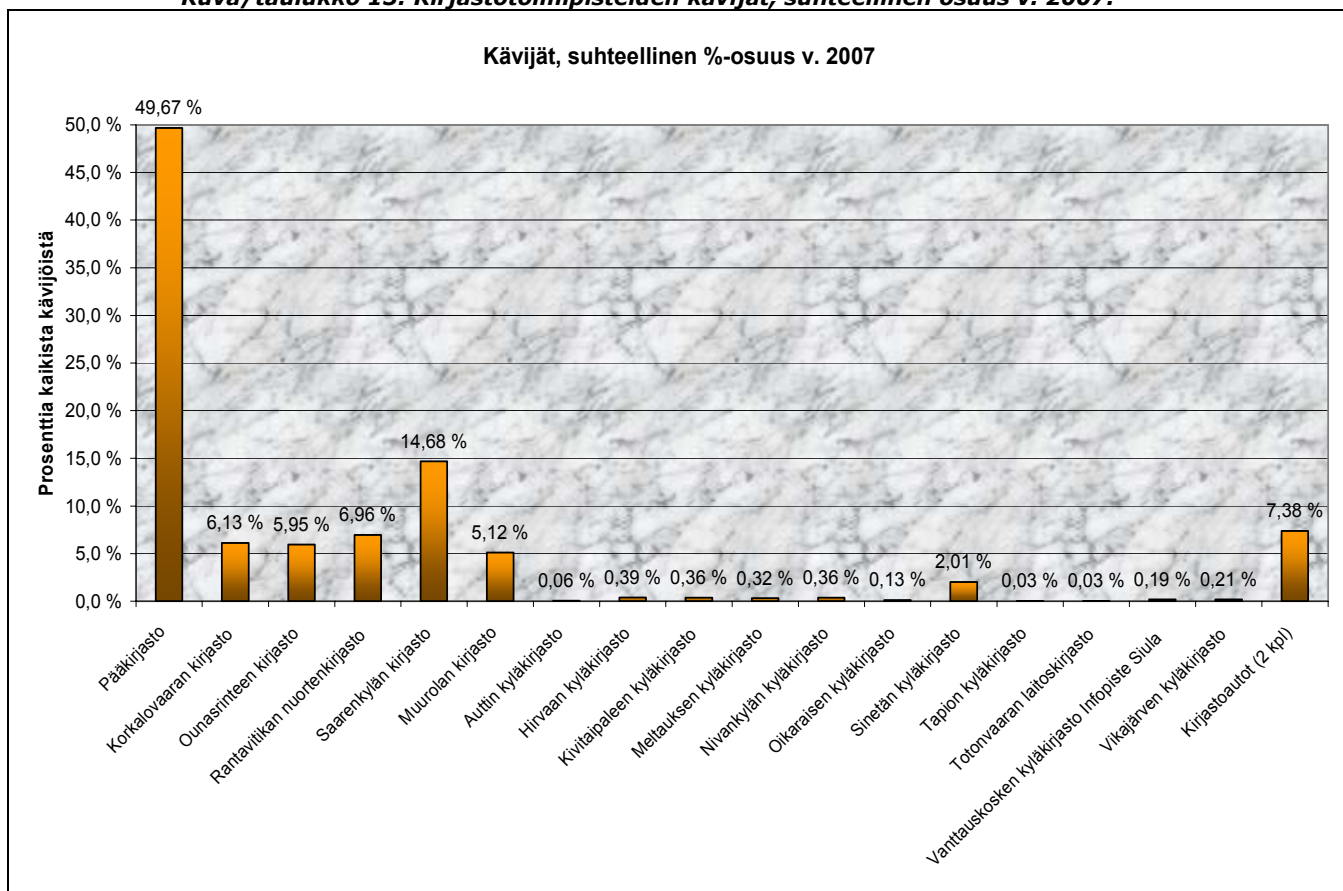
Rovaniemen kirjastotoimen toimipisteiden asiakaspohjaa vertailtaessa on todettava, että niiden kävijälaskennan periaatteet poikkeavat jossakin määrin toisistaan. Myös kirjaston käyttäjäprofiili vaikuttaa kävijöiden suhteelliseen osuuteen – esim. Rantavitikan nuortenkirjaston profiiliin kuuluu vahvasti se, että siellä vierailaan koulujen välitunneilla, jolloin sama henkilö saattaa vieraila kirjastossa jopa monta kertaa päivässä. Seuraavassa tarkastelussa esitettävät seikat eivät siis ole toisiinsa nähden suoraan verrannollisia.

Rovaniemen pääkirjaston alue on asukas- ja asiakasmäärältään ylivoimaisesti suurin. Rovaniemen kirjastoimen käyttäjistä (kävijät) noin puolet (49,7% v. 2007) pääkirjaston käyttäjiä. Seuraavaksi eniten kävijöitä on Saarenkylän kirjastossa (14,7% v. 2007) ja Rantavitikan nuortenkirjastossa (7 % v. 2007), jossa lainausmäärät ovat kuitenkin suhteellisen pienet johtuen kirjaston käyttöprofiilista ja käyttäjistä (nuoret). Kirjastoautopalveluita käyttää myös n. 7 % kokonaiskävijöistä, mikä on luonnollista ottaen huomioon Rovaniemen kaupungin suuren pinta-alan ja pienen keskimääräisen väestötiheyden. (Ks. Kuva/taulukko 13)

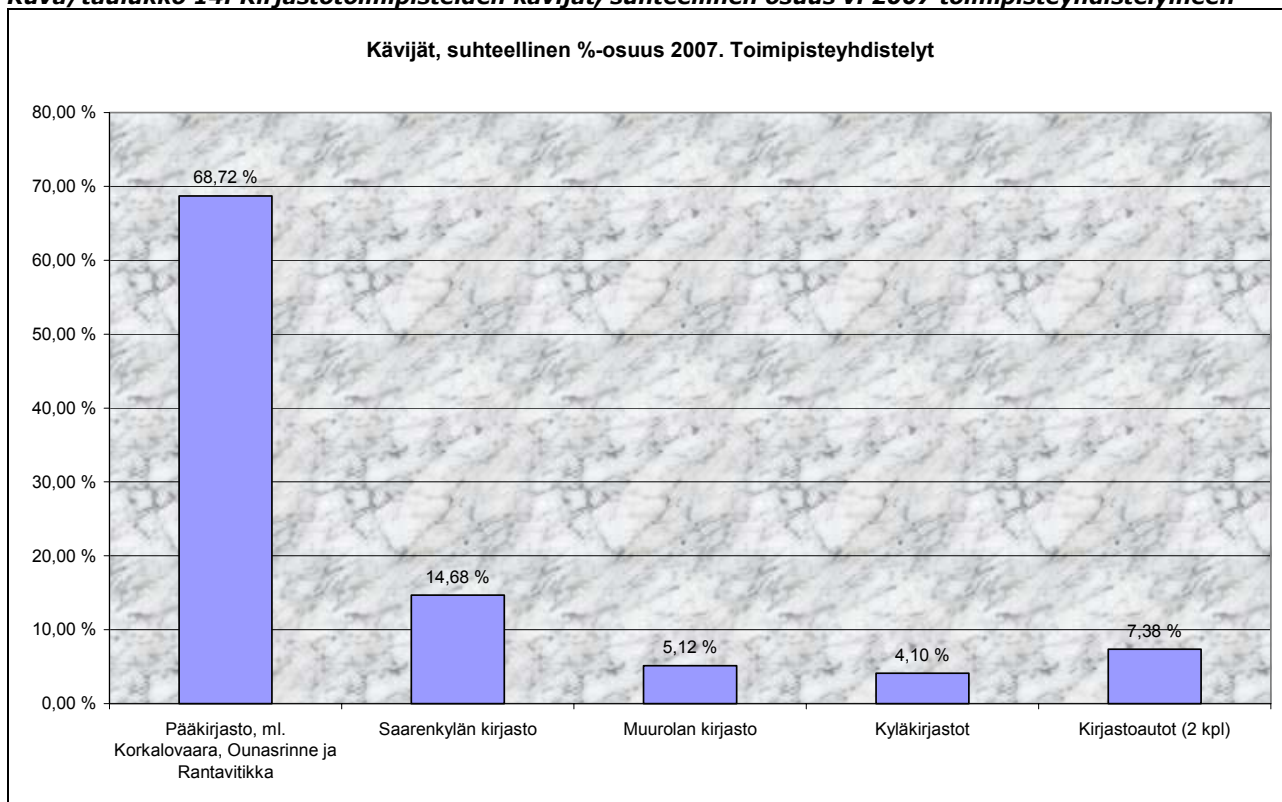
Tarkastelu on toteutettu myös seuraavalla jaottelulla (ks. Kuva/taulukko 14):

- Pääkirjasto ja lähikirjastot (Korkakovaara, Ounasrinne ja Rantavitikka)
- Saarenkylän kirjasto
- Muurolan kirjasto
- Kyläkirjastot
- Kirjastoautot

Kuva/taulukko 13: Kirjastotoimipisteiden kävijät, suhteellinen osuus v. 2007.

Kuva/taulukko 14: Kirjastotoimipisteiden kävijät, suhteellinen osuus v. 2007 toimipisteyhdistelyineen

3.2.3 Kustannukset ja suoritteet

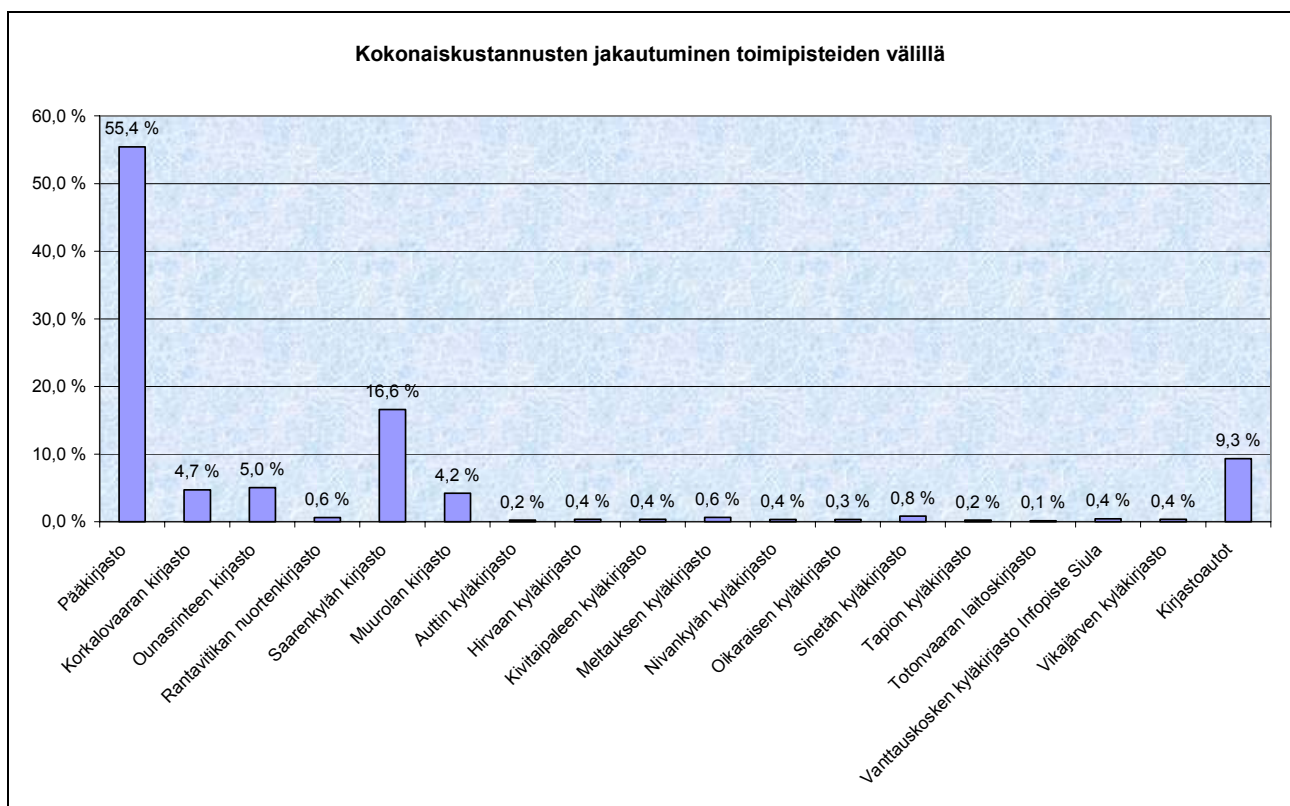
Kustannukset

Vuonna 2007 yhdistyneen Rovaniemen kirjastotoimen toimintakulut olivat Rovaniemen ilmoittamien tietojen mukaisesti 3.349.717 €, joka oli 56,91 € asukasta kohti. Koko Suomen keskimääräinen luku on 48,71 € (<http://tilastot.kirjastot.fi>), joten Rovaniemen toimintakulut n. 15 % (n. 8 €) valtakunnan keskiarvoa suuremmat/asukas.

Rovaniemen kirjastotoimen tietojen mukaan yksittäisistä toimipisteistä suurimmat kustannukset kertyvät Pääkirjastosta (v.2007 55 % kokonaiskustannuksista). Seuraavaksi suurimman menoerän kirjastoista muodostaa Saarenkylän kirjasto (v.2007 16 % kokonaiskustannuksista). Kirjastoautot muodostavat n. 9 % kokonaiskustannuksista. Ounasrinteen kirjasto muodostaa 5 %, Korkalovaaran kirjasto 4,7 % ja Muurolan kirjasto 4,2 % kokonaiskustannuksista. Muut kirjastot muodostavat yksittäin vain promilleja kokonaiskustannuksista. (Ks. kuva/taulukko 15.)

Kokonaiskustannuksia tarkastellessa on korostettava, että ne eivät ole täysin vertailukelpoisia, sillä kirjastot toimivat osittain eri toimintamalleilla. Esim. kyläkirjastojen vuokrat on laskutettu kokonaissummana, jotka on jaettu tarkastelussa kyläkirjastojen kesken. Kyläkirjastojen vuokrat perustuvat lisäksi käyttötuntien perusteella tapahtuvaan laskutukseen.

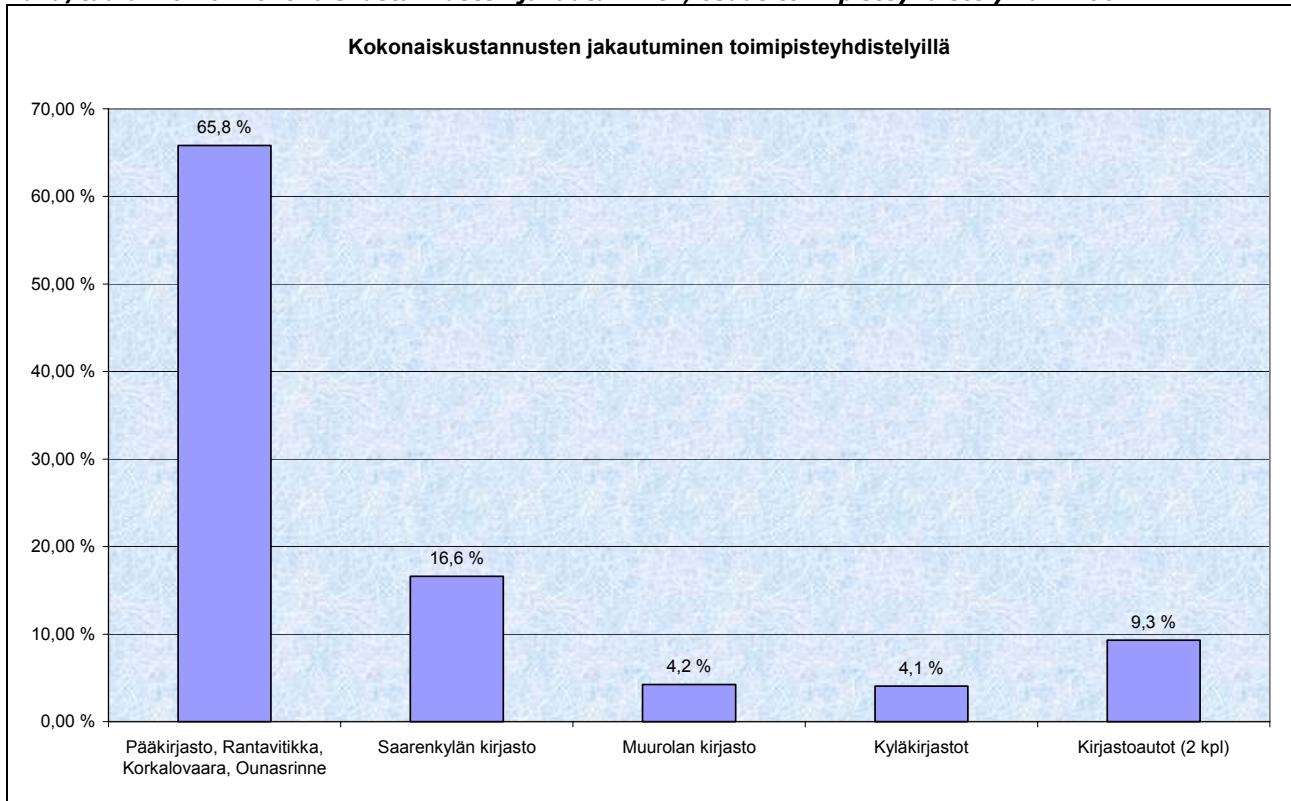
Kuva/taulukko 15: Kokonaiskustannusten jakautuminen, osuus toimipisteiden välillä v.2007¹.

¹ Toimipisteiden kokonaiskustannuksiin on vyörytetty Pääkirjaston toimipisteestä koko kirjastotoimen ja toimipisteiden yhteiseen hallintoon ja kehittämiseen kohdistuvat henkilöstökulut (10,1 henkilötyövuotta) suhteella Pääkirjasto 54 %, Korkalovaara 5 %, Ounasrinne 5 %, Saarenkylä 19 %, Kyläkirjastot 9 %, Kirjastoautot 8 %. (Lähde: Rovaniemen toimittamat tilastoaineistot)

Seuraavassa on esitetty sama tarkastelu yhdistämällä kyläkirjastot ja Pääkirjasto/sen lähikirjastot omiksi ryhmikseen.

Kuva/taulukko 16: Kokonaiskustannusten jakautuminen, osuus toimipisteyhdistelyillä v.2007.

Siinä, mistä toiminnan kustannukset koostuvat, on eroja eri toimipisteiden välillä (ks. kuva/taulukko 17). Henkilöstökulujen osuus toimipisteen kokonaiskuluista oli v. 2007 Rovaniemen ilmoittamien tietojen mukaisesti 70 prosenttia tai enemmän Rantavitikan nuortenkirjastossa (74 %), Hirvaan kyläkirjastossa (70 %), Oikarisen kyläkirjastossa (72 %), Sinetän kyläkirjastossa (75 %), Tapion kyläkirjastossa (85 %) sekä Vanttauskosken kyläkirjastossa (72 %). Henkilöstökulujen osuus oli pienin Ounasrinteen kirjastossa (55 %).

Kirjastoaineistokulut olivat v. 2007 suhteellisesti korkeimmat Rantavitikan nuortenkirjastossa (26 %), Nivankylän kyläkirjastossa (21 %) sekä Autin, Kivitaipaleen, Meltauksen ja Sinetän kyläkirjastoissa (17-18 %).

Vuokrakulujen osalta vertailua vaikeuttaa aiemmin mainittu seikka kyläkirjastojen vuokranmääräytymisperusteista (laskutus käyttötuntien mukaan ja könttäsummana, joka on jaettu tasan kyläkirjastojen välillä)

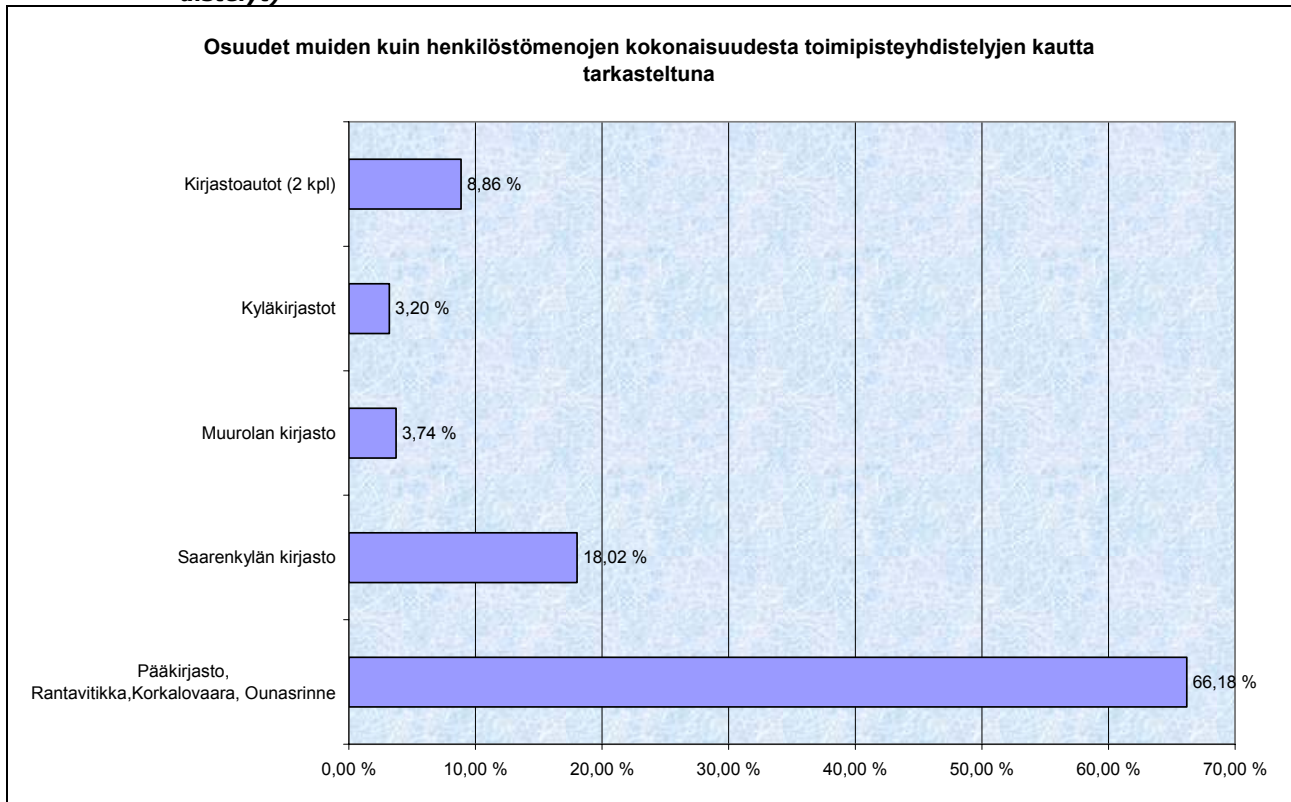
Kuva/taulukko 17: Toimipisteiden henkilöstö-, vuokra- ja aineisto- ja muiden kulujen suhteellinen osuus (%)

	Henkilöstö- kulut	Vuokrat	Kirjasto- aineistokulut	Muut kulut	Yhteensä
Pääkirjasto	62 %	9 %	12 %	17 %	100
Korkalovaaran kirjasto	58%	14 %	9 %	19 %	100
Ounasrinteen kirjasto	55 %	19 %	9 %	18 %	100
Rantavitikan nuortenkirjasto	74 %	0 %	26 %	0 %	100
Saarenkylän kirjasto	59 %	17 %	13 %	12 %	100
Muurolan kirjasto	66 %	13 %	13 %	8 %	100
Autin kyläkirjasto	58 %	10 %	18 %	14 %	100
Hirvaan kyläkirjasto	70 %	7 %	15 %	9 %	100
Kivitaipaleen kyläkirjasto	68 %	7 %	17 %	9 %	100
Meltauksen kyläkirjasto	65 %	7 %	18 %	10 %	100
Nivankylän kyläkirjasto	62 %	7 %	21 %	10 %	100
Oikaraisen kyläkirjasto	72 %	7 %	10 %	10 %	100
Sinetän kyläkirjasto	75 %	3 %	18 %	4 %	100
Tapion kyläkirjasto	85 %	10 %	4 %	0 %	100
Totonvaaran laitoskirjasto	68 %	0 %	7 %	24 %	100
Vanttauskosken kyläkirjasto Infopiste Siula	72 %	6 %	15 %	8 %	100
Vikajärven kyläkirjasto	69 %	7 %	15 %	10 %	100
Kirjastoautot	64 %	6 %	9 %	21 %	100

Kuvassa 18 on tarkasteltu sitä, miten muiden kuin henkilöstökustannusten kokonaisuus (eli vuokra- aineistokulu- atk- ja muut kustannukset) jakautuvat eri toimipisteisiin sekä toimipisteyhdistelyn kautta.

N. 66 % muista kuluista tulee Pääkirjaston ja sen lähikirjastojen toiminnasta. Kyläkirjastojen muiden kustannusten osuus yhteensä kokonaisuudesta on n. 3 %.

Kuva/taulukko 18: Osuudet muiden kuin henkilöstökulujen kokonaisuudesta (toimipisteyhdistelyt)

Kustannusten euromääräinen jakautuminen toimipisteiden välillä sekä toimipisteyhdistelyineen on esitetty seuraavissa taulukoissa.

Kuva/taulukko 19: Rovaniemen kirjastotoimipisteiden kulut v. 2007

Kirjasto	Henkilöstökulut €/v (miinusmerkintä)	Vyörytettävät henkilöstökulut €/v (miinusmerkintä)	Henkilöstökulut yhteensä €/v (miinusmerkintä)	Vuokrat €/v (miinusmerkintä)	Kirjastoaineistokulut €/v (miinusmerkintä)	Kirjojen hankintakulut (miinusmerkintä)	Atk kulut €/v (miinusmerkintä)	Muut kulut €/v (miinusmerkintä)	Kulut yhteensä €/v
Pääkirjasto									
Pääkirjasto	-939 775	-216612	-1 156 387	-163 067	-216 354	-120 588	-115 101	-320 489	-1 856 297
Korkalovaaran kirjasto	-72 307	-20056	-92 363	-21876	-14 834	-10 071	-10 378	-29411	-158 484
Ounasrinteen kirjasto	-72 307	-20056	-92 363	-32088	-14 717	-10 071	-10 378	-29509	-168 677
Rantavitikan nuortenkirjasto	-15 384		-15 384	0	-5 457	-5 000	0	0	-20 841
Saarenkylän kirjasto	-248 750	-76214	-324 964	-92 378	-73 088	-46 680	-22 643	-65407	-555 837
Murolan kirjasto	-75 552	-18051	-93 603	-18000	-18 226	-11 932	-6 795	-11645	-141 474
Kyläkirjastot									
Auttin kyläkirjasto	-3 175	-1641	-4 816	-824	-1 469	-1266	-830	-1164	-8 273
Hirvaan kyläkirjasto	-7 250	-1641	-8 891	-824	-1 884	-1419	-830	-1164	-12 763
Kivitaipaleen kyläkirjasto	-6 847	-1641	-8 488	-824	-2 068	-1523	-830	-1164	-12 544
Meltauksen kyläkirjasto	-6 132	-1641	-7 773	-824	-2 200	-1846	-830	-1164	-11 961
Nivankylän kyläkirjasto	-5 638	-1641	-7 279	-824	-2 470	-1890	-830	-1164	-11 737
Oikaraisen kyläkirjasto	-6 463	-1641	-8 104	-824	-1 118	-653	-830	-1164	-11 210
Sinetän kyläkirjasto	-19 271	-1641	-20 912	-824	-5 174	-3911	-830	-1164	-28 074
Tapion kyläkirjasto	-5 135	-1641	-6 776	-824	-339	-158	0	0	-7 939
Totonvaaran laitoskirjasto	-1 635	-1641	-3 276	0	-360	-357	-830	-1164	-4 800
kyläkirjasto Infopiste Siula	-8 729	-1641	-10 370	-824	-2 134	-1228	-830	-1164	-14 492
Vikajärven kyläkirjasto	-6 720	-1641	-8 361	-824	-1 861	-1568	-830	-1164	-12 210
Kirjastoautot (2 kpl)									
33 reittiä, 262 pysäkkiä	-166 517	-32090	-198 607	-19 798	-28 673	-24994	-15095	-65026	-312 104
YHTEENSÄ	-1 667 587	-401130	-2 068 717	-355 447	-392 426	-245 155	-188 690	-533 127	-3 349 717
				Kyläkirjastojen vuokramenot laskutettu konttäsamana, tässä jaettu summa/lukumäärä					

Kuva/taulukko 20: Rovaniemen kirjastotoimipisteiden kulut v. 2007 toimipisteyhdistelyjen kautta tarkasteltuna.

Kirjasto	Henkilöstökulut €/v (miinusmerkintä)	Vyörytettyä henkilöstökulut €/v (miinusmerkintä)	Henkilöstökulut yhteensä €/v (miinusmerkintä)	Vuokrat €/v (miinusmerkintä)	Kirjastoaineistokulut €/v (miinusmerkintä)	Kirjojen hankintakulut (miinusmerkintä)	Atk kulut €/v (miinusmerkintä)	Muut kulut €/v (miinusmerkintä)	Kulut yhteensä €/v
Pääkirjasto									
Pääkirjasto, Rantavitikka, Korkalovaara, Ounasrinne	-1 099 773	-256 724	-1 356 497	-217 031	-251 362	-145 730	-135 857	-379 409	-2 204 299
Saarenkylän kirjasto	-248 750	-76 214	-324 964	-92 378	-73 088	-46 680	-22 643	-65 407	-555 837
Murolan kirjasto	-75 552	-18 051	-93 603	-18 000	-18 226	-11 932	-6 795	-11 645	-141 474
Kyläkirjastot	-76 995	-18 051	-95 046	-8 240	-21 077	-15 819	-8 300	-11 640	-136 003
Kirjastoautot (2 kpl) 33 reittiä, 262 pysäkkiä	-166 517	-32 090	-198 607	-19 798	-28 673	-24 994	-15 095	-65 026	-312 104
YHTEENSÄ	-1 667 587	-401 130	-2 068 717	-355 447	-392 426	-245 155	-188 690	-533 127	-3 349 717
				Kyläkirjastojen vuokramenot laskutettu kointäsummana, tässä jaettu summa/lukumäärä					

Aiempaa tilastollisen toimintakulujen kehityksen tarkastelua hankaloittaa Rovaniemen kaupungin ja Rovaniemen maalaiskunnan yhdistyminen v. 2006. Liitteen 1 tarkastelussa on yhdistetty vanhojen kuntien toimintakulut 2000-2005 sekä vuoden 2006 osalta nykyisen Rovaniemen kaupungin toimintakulut. Lähteenä on käytetty OPM:n ylläpitämää kirjastojen tilastotietokantaa ([Http://tilastot.kirjastot.fi](http://tilastot.kirjastot.fi)).

Tilastoaineiston mukaan henkilöstökulut ovat kasvaneet yhteenlaskettuna Rovaniemellä vuodesta 2000 n. 16 prosenttia vuoteen 2006 mennessä (ks. liite 1). Kirjastoaineistokulut² ovat kasvaneet vuodesta 2002 vuoteen 2006 n. 10 prosentilla (ks. liite 1). Muut kustannukset ovat kasvaneet n. 62 prosenttia (ks. liite 1).

Suoritteet

Suoritteina on tarkasteltu lainausta ja kävijöitä. Suoritetaulukosta havaitaan, että sekä lainamäärät että kävijämäärät ovat laskeneet vuodesta 2006 vuoteen 2007. Tämä on myös valtakunnallinen kehityssuunta. Verkkokäynnit ovat puolestaan noususuhdanteessa sekä Rovaniemellä että valtakunnallisesti.

Taulukon mukaisesti ylivoimaisesti eniten suoritteita on Pääkirjastossa (58% kokonaislainauksesta ja 50% kaikista kävijöistä). Saarenkylän kirjastossa on myös muihin toimipisteisiin verrattuna runsaasti suoritteita. Kaikkein vähäisemmät suoritteet on kyläkirjastoissa niiden sijainnista johtuen. Tarkasteltaessa kyläkirjastoja yhteensä (ks. kuva/taulukko 18) havaitaan, että kyläkirjastojen osuus kokonaislainauksesta ja -kävijöistä on n. 4 %.

² Vuosien 1999-2001 kirjastoaineistokulut sisältävät arvonlisäveron. Vuodesta 2002 alkaen kirjastoaineistokulut eivät sisällä arvonlisäveroa.

Kuva/taulukko 17: Rovaniemen kirjastotoimipisteiden suoritteet v. 2006 ja 2007

Kirjasto	lainat 2006	Lainat 2007	Muutos	%	% kokonais-lainauksesta 2007	Kävijät 2006	Kävijät 2007	Erotus	%	% kaikista kävijöistä
Pääkirjasto	769424	765567	-3857	-1 %	58,27 %	369623	359430	-10193	-3 %	49,67 %
Korkalovaaran kirjasto	63416	56206	-7210	-11 %	4,28 %	50199	44369	-5830	-12 %	6,13 %
Ounasrinteen kirjasto	49103	47515	-1588	-3 %	3,62 %	49527	43075	-6452	-13 %	5,95 %
Rantavitikan nuortenkirjasto	12465	6884	-5581	-45 %	0,52 %	46886	50371	3485	7 %	6,96 %
Saarenkylän kirjasto	250340	238565	-11775	-5 %	18,16 %	104489	106218	1729	2 %	14,68 %
Murolan kirjasto	30419	30888	469	2 %	2,35 %	41301	37045	-4256	-10 %	5,12 %
Kyläkirjastot										
Auttin kyläkirjasto	1506	1283	-223	-15 %	0,10 %	628	437	-191	-30 %	0,06 %
Hirvaan kyläkirjasto	7668	7610	-58	-1 %	0,58 %	3803	2856	-947	-25 %	0,39 %
Kivitaipaleen kyläkirjasto	9388	8831	-557	-6 %	0,67 %	4142	2598	-1544	-37 %	0,36 %
Meltauksen kyläkirjasto	3964	3828	-136	-3 %	0,29 %	2236	2341	105	5 %	0,32 %
Nivankylän kyläkirjasto	6760	6890	130	2 %	0,52 %	3138	2582	-556	-18 %	0,36 %
Oikaraisen kyläkirjasto	1912	1803	-109	-6 %	0,14 %	756	949	193	26 %	0,13 %
Sinetän kyläkirjasto	9709	9421	-288	-3 %	0,72 %	22223	14561	-7662	-34 %	2,01 %
Tapion kyläkirjasto	631	362	-269	-43 %	0,03 %	360	234	-126	-35 %	0,03 %
Totonvaaran laitoskirjasto	1184	1181	-3	0 %	0,09 %	412	239	-173	-42 %	0,03 %
Vanntauskosken kyläkirjasto Infopiste Siula	4646	6102	1456	31 %	0,46 %	538	1369	831	154 %	0,19 %
Vikajärven kyläkirjasto	3966	3220	-746	-19 %	0,25 %	2234	1510	-724	-32 %	0,21 %
Kirjastoautot (2 kpl)										
	120763	117603	-3160	-3 %	8,95 %	71500	53398	-18102	-25 %	7,38 %
YHTEENSÄ	1347264	1313759	-33505	-2 %	100 %	773995	723582	-50413	-7 %	100 %

Kuva/taulukko 18: Rovaniemen kirjastotoimipisteiden suoritteet v. 2006 ja 2007, toimipisteyhdistelyjen kautta tarkasteltuna

Kirjasto	lainat 2006	Lainat 2007	Muutos	%	% kokonais-lainauksesta 2007	Kävijät 2006	Kävijät 2007	Erotus	%	% kaikista kävijöistä
Pääkirjasto, Korkalovaara, Ounasrinne ja Rantavitikka	894408	876172	-18236	-2 %	66,75 %	516235	497245	-18990	-3,68 %	68,74 %
Saarenkylän kirjasto	250340	238565	-11775	-5 %	18,18 %	104489	106218	1729	1,65 %	14,68 %
Murolan kirjasto	30419	30888	469	2 %	2,35 %	41301	37045	-4256	-10,30 %	5,12 %
Kyläkirjastot	50150	49350	-800	-2 %	3,76 %	40058	29437	-10621	-26,51 %	4,07 %
Kirjastoautot (2 kpl)	120763	117603	-3160	-3 %	8,96 %	71500	53398	-18102	-25,32 %	7,38 %
YHTEENSÄ	1346080	1312578	-33502	-2 %	100,00 %	773583	723343	-50240	-6,49 %	100,00 %

3.3 Rovaniemen kirjastopalvelujen toiminnallinen tehokkuus: taloudellisuus ja tuottavuus

3.3.1 Taloudellisuus

Toiminnan taloudellisuutta arvioidaan tässä ensinnäkin taloudellisuusmittarin avulla. Taloudellisuusmittari on opetusministeriön tilastoissa käytetty tunnusluku, jossa suhteutetaan henkilöstö- ja kirjastoaineistokulut sekä kirjaston käyttöastetta kuvaavat tekijät

Taloudellisuus=(henkilöstökulut+aineistokulut) / (fyysiset kirjastokäynnit + kokonaislainaus).

Taloudellisuus on sitä parempi, mitä pienempi arvo sillä on.

Keskimäärin Rovaniemen kirjastotoimen taloudellisuus oli v. 2007 1,21 valtakunnan keskiarvon ollessa 1,19 (<http://tilastot.kirjastot.fi>).

Rovaniemen lähettämien tietojen pohjalta laskettujen lukujen perusteella paras taloudellisuusmittarin mukainen taloudellisuus oli vuonna 2007 Rantavitikan nuortenkirjastossa ja Kivitaipaleen kyläkirjastossa, joissa taloudellisuusluku oli alle 1,00. (ks. kuva/taulukko 19).

Rantavitikan nuortenkirjaston taloudellisuus oli peräti 0,3, joka johtuu siitä, että kirjastolla on pienet henkilöstökulut erittäin pienet kirjastoaineistokulut sekä runsaasti kävijöitä. Taloudellisuus oli huomattavasti vartailun heikoin Tapion kyläkirjastossa.

Kuva/taulukko 19: Taloudellisuus toimipisteittäin

Kirjasto	Taloudellisuus
Pääkirjasto	
Pääkirjasto	1,22
Korkalovaaran kirjasto	1,07
Ounasrinteen kirjasto	1,18
Rantavitikan nuortenkirjasto	0,36
Saarenkylän kirjasto	1,15
Murolan kirjasto	1,65
Kyläkirjastot	
Autin kyläkirjasto	3,65
Hirvaan kyläkirjasto	1,03
Kivitaipaleen kyläkirjasto	0,92
Meltauksen kyläkirjasto	1,62
Nivankylän kyläkirjasto	1,03
Oikaraisen kyläkirjasto	3,35
Sinetän kyläkirjasto	1,09
Tapion kyläkirjasto	11,94
Totonvaaran laitoskirjasto	2,56
Vanttauskosken kyläkirjasto	
Infopiste Siula	1,67
Vikajärven kyläkirjasto	2,16
Kirjastoautot (2 kpl)	1,33
YHTEENSÄ	1,21

Seuraavassa on esitetty taloudellisuuslaskelma toimipisteyhdistelyineen, josta havaitaan, että Saarenkylän kirjaston sekä Pääkirjaston ja sen lähikirjastojen taloudellisuus on alle keskiarvon. Murolan kirjaston, kyläkirjastojen ja kirjastoautojen taloudellisuusluvut ovat keskiarvon yläpuolella.

Kuva/taulukko 20: Taloudellisuus toimipisteyhdistelyin

Kirjasto	Taloudellisuus
Pääkirjasto, Rantavitikka, Korkalovaara, Ounasrinne	1,17
Saarenkylän kirjasto	1,15
Murolan kirjasto	1,65
Kyläkirjastot	1,47
Kirjastoautot (2 kpl)	1,33
YHTEENSÄ	1,21

Toinen yleinen tapa tarkastella taloudellisuutta on tutkia käynnin hintaa. Rovaniemen kirjastopalvelujen kustannukset käyntiä kohden olivat vuonna 2007 keskimäärin 4,63 €/käynti valtakunnallisen keskiarvon ollessa 4,6 €/käynti (<http://tilastot.kirjastot.fi>).

Seuraavassa on esitetty Rovaniemen toimittamien tietojen perusteella tehty laskelma taloudellisuudesta käynnin hinnan kannalta toimipisteittäin ja toimipisteyhdistelyin kautta.

Kuva/taulukko 21: Taloudellisuus €/käynti toimipisteittäin sekä toimipisteyhdistelyin

Kirjasto	Toimintakulut €/käynti
Pääkirjasto	
Pääkirjasto	5,2
Korkalovaaran kirjasto	3,6
Ounasrinteen kirjasto	3,9
Rantavitikan nuortenkirjasto	0,4
Saarenkylän kirjasto	5,2
Muurolan kirjasto	3,8
Kyläkirjastot	
Autin kyläkirjasto	18,9
Hirvaan kyläkirjasto	4,5
Kivitaipaleen kyläkirjasto	4,8
Meltauksen kyläkirjasto	5,1
Nivankylän kyläkirjasto	4,5
Oikaraisen kyläkirjasto	11,8
Sinetän kyläkirjasto	1,9
Tapion kyläkirjasto	33,9
Totonvaaran laitoskirjasto	20,1
Vanttauskosken kyläkirjasto	
Infopiste Siula	10,6
Vikajärven kyläkirjasto	8,1
Kirjastoautot	5,8
YHTEENSÄ	4,6

Kirjasto	Toimintakulut €/käynti
Pääkirjasto, Rantavitikka, Korkalovaara, Ounasrinne	4,4
Saarenkylän kirjasto	5,2
Muurolan kirjasto	3,8
Kyläkirjastot	4,6
Kirjastoautot (2 kpl)	5,8
YHTEENSÄ	4,6

3.3.2 Tuottavuus

Keskimäärin Rovaniemen kirjastotoimen tuottavuus oli v. 2007 lainaa/työntekijä-mittarilla 22 789 valtakunnan keskiarvon ollessa 24 089.

Tuottavuuslaskennan perusteella³ (ks. taulukko 22) tuottavimmiksi erottautuivat lainojen perusteella (yli 25 000 lainaa/työntekijä) Pääkirjasto, Saarenkylän kirjasto, Hirvaan kyläkirjasto, Kivitaipaleen kyläkirjasto ja Nivankylän kyläkirjasto.

Kävijöiden perusteella laskettuna tuottavimmat yksiköt olivat Rantavitikan nuortenkirjasto ja Sinetän kyläkirjasto.

³ Kirjastopisteiden vertailtavuuden vuoksi tuottavuuslaskelmat on tehty vyöryttämällä Pääkirjaston toimipisteestä hallintoon ja kehittämiseen kohdistuvat henkilöstökulut (10,1 henkilötyövuotta) suhteella Pääkirjasto 54 %, Korkalovaara 5 %, Ounasrinne 5 %, Saarenkylä 19 %, Kyläkirjastot 9 %, Kirjastoautot 8 %. (Lähde: Rovaniemen toimittamat tilastoaineistot)

Huonoin tuottavuus oli Tapion kyläkirjastossa ja Oikarisen kyläkirjastossa.

Kuva/taulukko 22: Tuottavuus toimipisteittäin sekä toimipisteyhdistelyin

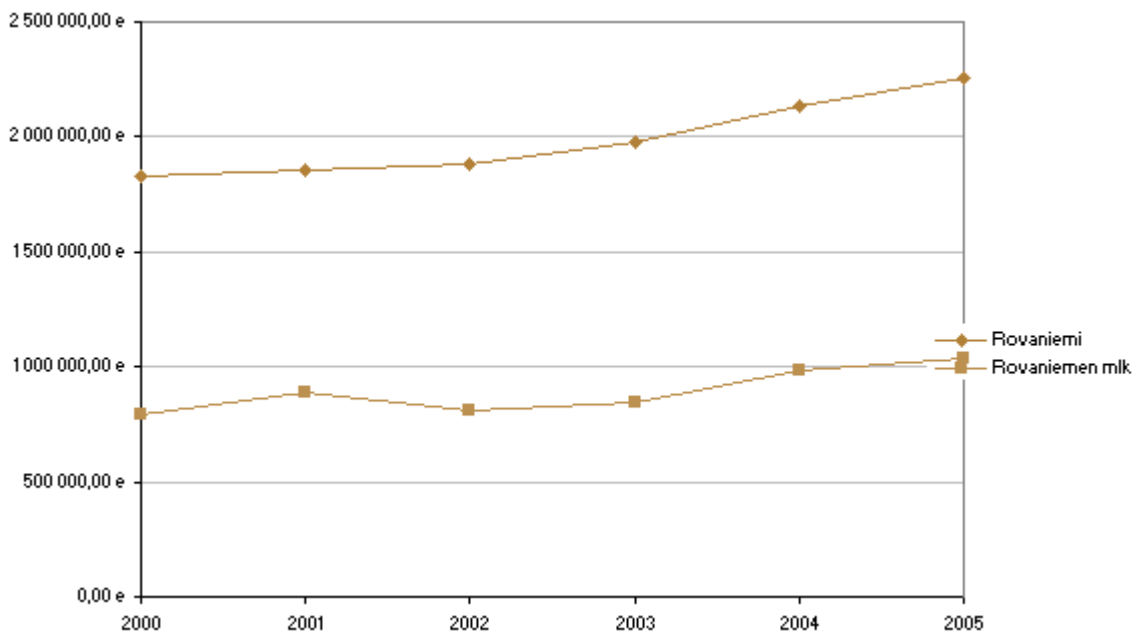
Kirjasto	Lainaa/ työntekijä	Kävijää/ työntekijä
Pääkirjasto	25451	11949
Korkalovaaran kirjasto	17787	14041
Ounasrinteen kirjasto	15036	13631
Rantavitikan nuortenkirjasto	14342	104940
Saarenkylän kirjasto	26390	11750
Murolan kirjasto	12066	14471
Auttin kyläkirjasto	8019	2731
Hirvaan kyläkirjasto	26241	9848
Kivitaipaleen kyläkirjasto	31539	9279
Meltauksen kyläkirjasto	15950	9754
Nivankylän kyläkirjasto	28708	10758
Oikarisen kyläkirjasto	7212	3796
Sinetän kyläkirjasto	14494	22402
Tapion kyläkirjasto	1724	1114
Totonvaaran laitoskirjasto	19683	3983
Vanttauskosken kyläkirjasto Infopiste Siula	17434	3911
Vikajärven kyläkirjasto	14000	6565
Kirjastoautot	18938	8599
YHTEENSÄ	22789	12551

Kirjasto	Lainaa/ työntekijä	Kävijää/ työntekijä
Pääkirjasto, Korkalovaara, Ounasrinne ja Rantavitikka	23757	13483
Saarenkylän kirjasto	26390	11750
Murolan kirjasto	12066	14471
Kyläkirjastot	17017	10151
Kirjastoautot (2 kpl)	18938	8599

LIITE 1: Rovaniemen ja Rovaniemen mlk:n kirjastotoimen toimintakulujen kehitys

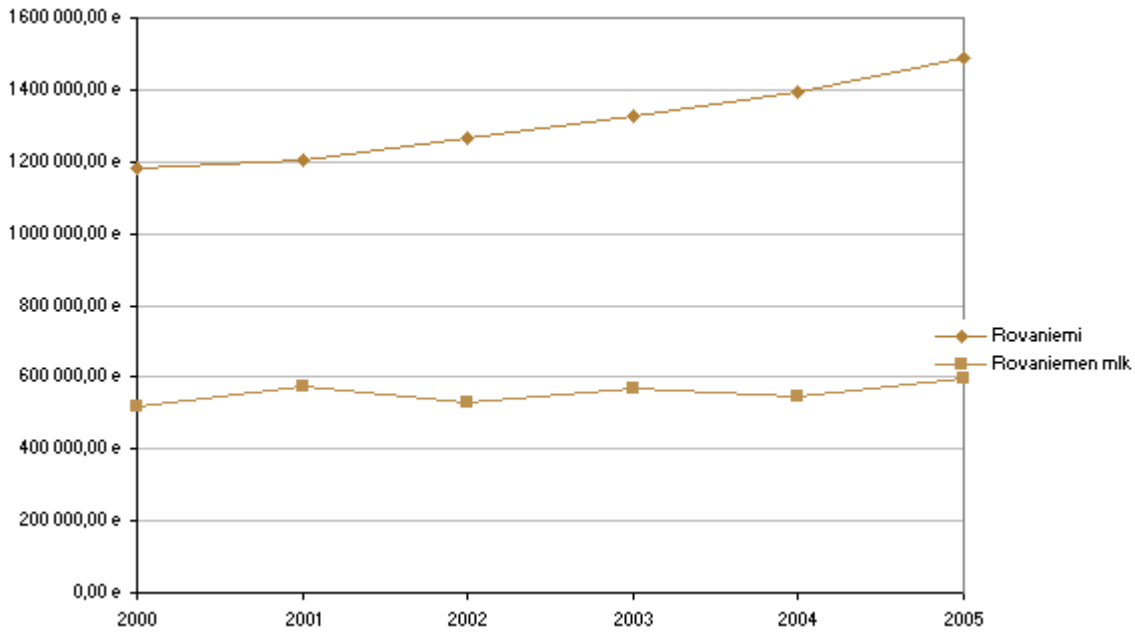
Taulukko ja kuvio: Toimintakulujen kehitys (Lähde: [Http://tilastot.kirjastot.fi](http://tilastot.kirjastot.fi))

Kunta	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Rovaniemi	1 833 584,78 e	1 854 323,35 e	1 878 186,00 e	1 980 619,00 e	2 134 580,00 e	2 256 602,00 e	
Rovaniemen mlk	791 828,76 e	888 453,72 e	809 676,00 e	846 864,00 e	988 040,00 e	1 040 447,00 e	
Yhteensä:	2 625 413,54 e	2 742 777,07 e	2 687 862,00 e	2 827 483,00 e	3 122 620,00 e	3 297 049,00 e	3.211.004 e

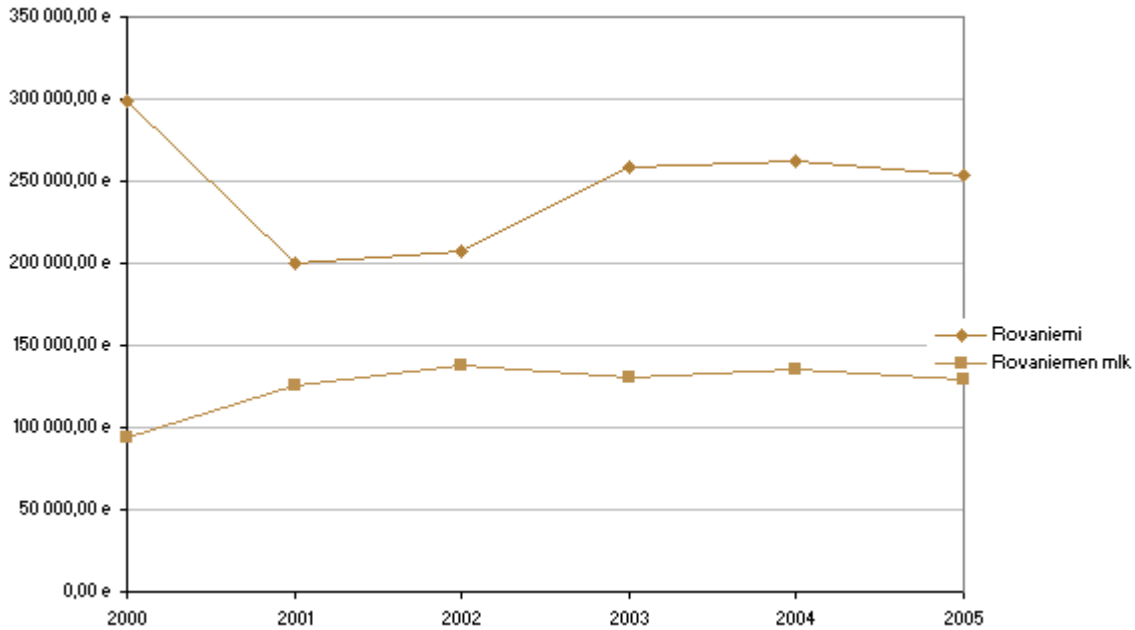
Taulukko ja kuvio: Henkilöstökulujen kehitys(Lähde: [Http://tilastot.kirjastot.fi](http://tilastot.kirjastot.fi))

Kunta	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Rovaniemi	1 179 393,95 e	1 202 776,11 e	1 265 236,00 e	1 327 814,00 e	1 392 538,00 e	1 488 034,00 e	
Rovaniemen mlk	520 033,70 e	573 103,89 e	531 803,00 e	569 772,00 e	546 594,00 e	595 214,00 e	
Yhteensä:	1 699 427,65 e	1 775 880,00 e	1 797 039,00 e	1 897 586,00 e	1 939 132,00 e	2 083 248,00 e	1 973 910 e

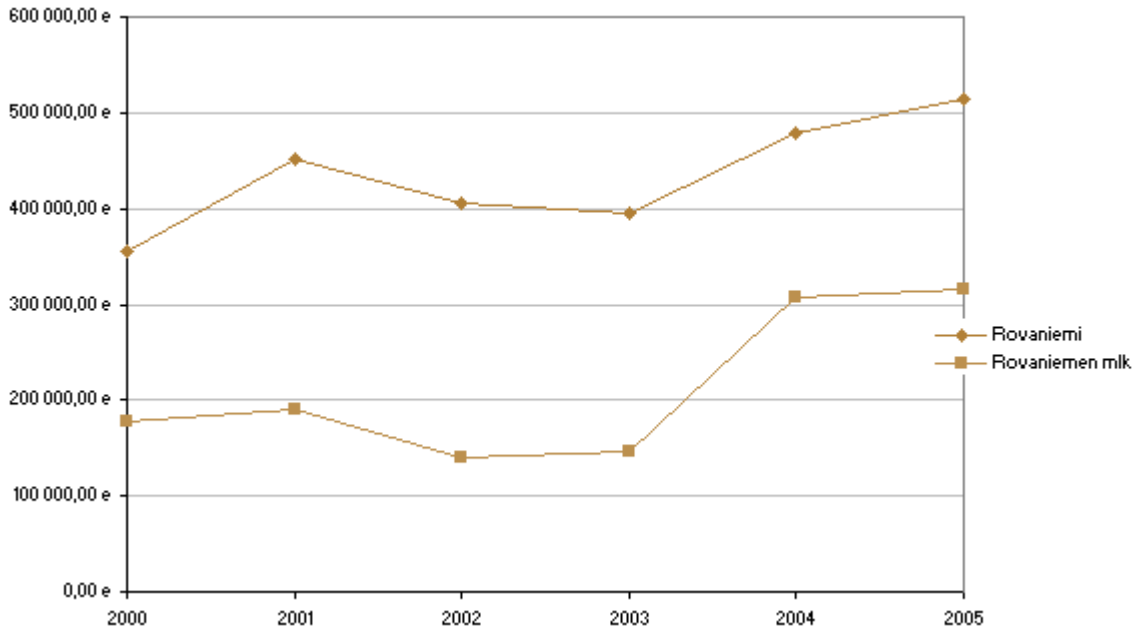
Taulukko ja kuvio: Aineistokulujen kehitys(Lähde: [Http://tilastot.kirjastot.fi](http://tilastot.kirjastot.fi))

Kunta	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Rovaniemi	298 220,24 e	199 440,94 e	206 816,00 e	258 418,00 e	262 718,00 e	253 666,00 e	
Rovaniemen mlk	93 805,98 e	125 551,61 e	138 388,00 e	130 097,00 e	135 030,00 e	129 675,00 e	
Yhteensä:	392 026,22 e	324 992,55 e	345 204,00 e	388 515,00 e	397 748,00 e	383 341,00 e	373 202,00 e

Taulukko ja kuvio: Muiden kulujen kehitys(Lähde: [Http://tilastot.kirjastot.fi](http://tilastot.kirjastot.fi))

Kunta	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
Rovaniemi	355 970,59 e	452 106,30 e	406 134,00 e	394 387,00 e	479 324,00 e	514 902,00 e		
Rovaniemen mlk	177 989,08 e	189 798,22 e	139 485,00 e	146 995,00 e	306 416,00 e	315 558,00 e		
Yhteensä:	533 959,67 e	641 904,52 e	545 619,00 e	541 382,00 e	785 740,00 e	830 460,00 e	863 892,00	

LIITE 2: Rovaniemen suuralueet

ROVANIEMI

Väestömäärät suuralueittain 1.6.2007

Lähde: Tilastokeskus toteutuneet väestötiedot

